

AMELAND EXPRESS

Slot Cammingha Ballum

Inhoud

Voorwoord	1
Ballum	2
Voorlopig programma	5
Natuur Ballum.....	6
Koorpraat.....	9
Het actiecomité.....	11

Waar blijven die LDSers nou?

Voorwoord

Welkom op Ameland; één van de mooiste plekken van Nederland!

Vier pittoreske dorpjes volop karakteristieke commandeurswoningen, andere monumenten, musea en horeca, 27 kilometer Noordzeestrand, de natuurgebieden 't Oerd en de Hôn, eindeloze fiets- en wandelpaden, polders en kwelders, bos en duin, zoet en zout water; dát is Ameland!

WESTCORD Hotel NOORDSEE ligt tussen het dorpje Nes en het Noordzeestrand. Het is de perfecte plek voor een weekend, midweek of vakantie op Ameland. Vanaf het hotel beginnen diverse fiets- en wandelroutes om het Waddeneiland te ontdekken en op vijf minuten loopafstand vind je de gezellige drukte van het dorpje Nes. Hotel NOORDSEE beschikt over 98 comfortabele hotelkamers en studio's, mét balkon of terras. Je kunt genieten van het verwarmde binnenzwembad of in de sauna!

In de studio's van Hotel NOORDSEE heb je de vrijheid van een zelfstandig "huis" in combinatie met de gezelligheid, comfort en faciliteiten van een hotel. Er zijn 3- en 4-persoonsstudio's met een ingerichte keuken inclusief magnetron, espressomachine met

kookgelegenheid en een balkon of terras.

Het restaurant Mr. Sandman mag zich gerust één van de betere restaurants van Ameland noemen. Op de kaart van Mr Sandman vind je gerechten met een verrassende twist en er wordt veel gebruik gemaakt van regionale en lokale producten, zoals Amelander yoghurt en kaas. Er wordt gekookt volgens 'de nieuwe

Nederlandse keuken'. De keuken staat onder leiding van chef-kok Taco Boersma, in 2018/2019 verkozen tot beste (chef-)kok van Ameland. In 2019/2020 ging onze kok Morgan van den Berg er met de titel vandoor!

Daarnaast hebben we binnen WESTCORD een afdeling die verantwoordelijk is voor het organiseren van de meest uiteenlopende events op de Waddeneilanden. Mijn naam is Elisa en ik mag onder de naam Island events leuke en unieke belevenissen organiseren zoals events, meetings, bedrijfsuitjes en teambuildingactiviteiten.

Wij wensen jullie veel plezier op het eiland aankomend najaar!

Elisa van der Woude

Ballum

Geschiedenis

Alhoewel Ballum met ongeveer 370 inwoners het kleinste dorp is op Ameland, ligt het gemeentehuis van Ameland in dit dorp. Vanaf 1389 werd het eiland bestuurd door het adellijk geslacht Van Cammingha.

De eerste heer van Ameland was Ritske Jelmera Cammingha, die woonachtig was in het Camminghaslot te Ballum.

Op de plaats waar de state stond, staat nu het gemeentehuis. Op de begraafplaats van Ballum achter het gemeentehuis is slechts nog de familiegrafsteen van de familie Cammingha te vinden. Op de gevel van het gemeentehuis zijn een aantal aan de Cammingha's verwante emblemen ingemetseld. Zo is ook de vlag van Ameland terug te leiden tot de Cammingha's. Door deze heerschappij verkreeg Ballum een voorname positie.

Tot de Tweede Wereldoorlog voer vanuit het naburige Ballumerbocht decennialang een veerdienst tussen het vasteland en Ameland, Zwarte Haan - Ballumerbocht, welke bijdroeg aan de voorname positie van Ballum. In 1940 werd de veerdienst door de Duitsers echter voortgezet vanaf de pier van Holwerd naar Nes. Desondanks was ze tot en met 1948 actief. Door de aanleg van de Afsluitdijk veranderden de stromingen in de Waddenzee

na verloop van tijd. Daardoor slibden ook de vaargeulen zo goed als dicht, wat er toe leidde dat de voortzetting van deze dienst nagenoeg onmogelijk en onrendabel werd. In 2004 was er een plan om de veerdienst voor toeristen in ere te herstellen, maar anno 2018 is daar nog steeds niets van gekomen.

HET SLOT VAN BALLUM

In de film wordt met veel 3D animaties een verrassend nieuwe kijk gegeven op de wordingsgeschiedenis van Ameland, het bestuur van het eiland en op wat er nog herinnert aan de periode dat de Van Cammingha's als Vrij-en erfheren op het eiland de dienst uitmaakten.

In de film is een 3D reconstructie van het in 1828 gesloopte Cammingha's-slot te zien. De kijker krijgt in bewegende beelden zicht op het slot, de Foto Cammingha's Slot van Ameland in 3D Museum Sorgdragerfraaie parkachtige omgeving en het interieur. Om de werkelijkheid zo realistisch mogelijk weer te geven is veel onderzoek gedaan. Basis voor de reconstructie waren tekeningen van kunstenaars die het slot nog met eigen ogen hebben gezien, bewaard gebleven interieurlijsten en bouwen tuintekeningen.

Het concept van de film is bedacht door de Groningse architect Jan Giezen. De 3D animaties zijn gemaakt door Mark Dijstelberge van het bureau M Design uit Groningen. Samen lieten zij eerder op vergelijkbare wijze het Klooster Juliana in het Groningse wierdedorp Rottum herleven.

Van film en expositie is een boek gemaakt, waarin met meer dan 100 foto's en korte informatieve teksten veel van de geschiedenis van Ameland wordt verteld. Bijgevoegd is een DVD van de film, zoals die in grootbeeld in het museum wordt vertoond. Onder de titel 'Langs de wegen van de Heren van Ameland' is een app gemaakt die fietsers en wandelaars met foto's en informatie langs plekken in Ballum en Hollum voert die aan de Van Cammingha's herinneren. De app is gratis te downloaden in Museum Sorgdrager.

De fundering van de kerk is nog aanwezig en ligt onder het schelpenpad rondom het in 1981 gebouwde baarhuisje. De vloer van de kerk was geheel belegd met vloertegels, zogenaamde estrikken. Uit gevonden fragmenten is gebleken dat er verschillende estrikken gebruikt zijn, zo was het looppad belegd met ongeglazuurde estrikken, van roodbakkende klei met een afmeting van 20 x 20 cm en een dikte van 4,6 cm. Het overige

Baarhuisje Ballum

Deel van de kerkvloer was belegd met geglazuurde estrikken met een afmeting van 13,5 x 13,5 en een dikte van 2 cm, in de kleuren geel bruin en groen.

In het koor lagen geglazuurde estrikken in de kleuren geel en groen groot 24 x 24 cm en dik 3,5 cm.

De muurdikte van de noord- en zuidgevel bedragen 54 cm, en die van de westgevel 67 cm. De aanlegbreedte van de fundering bedraagt aan de noordgevel; 66 cm, de

zuidgevel: 69 cm en de westgevel; ongeveer 80 cm.

De muren zijn opgemetseld met kloostermoppen met afmetingen van 31 x 15 x 9 cm. Gebaseerd op het formaat van de baksteen kan de ouderdom van de kerk bepaald worden uit het einde van de 13de of begin 14de eeuw en is daarmee ouder dan het 'Slot' van de Van Cammingha's waarvan het oudste deel is gebouwd, omstreeks 1420 dus begin 15de eeuw, van baksteen met afmetingen van 29 x 15,5 x 6,5 cm. (dikkere baksteen is ouder dan dunner).

Nadat in 1832 in het dorp een nieuwe kerk werd gebouwd, werd de oude kerk op de begraafplaats in 1838 afgebroken. Vrij- en erfheer Wytze II van Cammingha geheel gerestaureerd, zoals hij in zijn testament van 1640 laat optekenen.

Lees meer: <https://www.amelanderhistorie.nl/products/baarhuisje-in-ballum/>

Voorlopig programma

Vrijdagmiddag 8 oktober:

- Bij aankomst Ameland worden personen zonder eigen vervoer opgehaald bij de haven door taxi's, diegenen met een eigen fiets peddelen natuurlijk zelf naar het hotel.
- Bij aankomst hotel: Sleutel kamer in ontvangst nemen betrekken, acclimatiseren, welkom heten, samen dineren, omgeving verkennen en samen iets drinken.

Zaterdagmorgen 9 oktober:

- 8.30 u. ontbijt.
- Van 10 – 13.00 uur workshop zingen LDS. Aansluitend lunch tot 13.30 u

Zaterdagmiddag

- 14.00 uur – 17.00 uur boottocht met de Robbenboot. De naam verradt het doel al.

Zaterdagavond 9 oktober

- OF Open podium voor het hele gezelschap
- OF optreden met het plaatselijke Pop Gospelkoor (in gesprek)

Zondagochtend 10 oktober

- 8.30 u. Ontbijt Daarna workshop zingen tot 13.00 uur.

Zondagmiddag 10 oktober

- Vrije tijd voor iedereen.
- Wandelen? / fietsen? / museum? / strand? /eigen keuze/

Zondagavond 10 oktober

- OF Open podium voor het hele gezelschap
- OF optreden met het plaatselijke Pop Gospelkoor (in gesprek)

Pop-gospelkoor

INSPIRIT

Maandagochtend 11 oktober

- Ontbijt 8.30 uur Daarna naar de boot met taxi of fiets.
- Vanaf Holwerd met de auto naar huis.

Natuur Ballum

Broedvogels op het strand bij Ballum op Ameland

Gebiedsbeschrijving

Het strand tussen paal 4 en paal 11 op Ameland ontwikkelt zich erg dynamisch. Het betreft een van de meest dynamische delen van de Nederlandse kust. Dit is een gevolg van de aanlanding van een grote zandbank, afkomstig uit de Ebdelta Born rif. Deze is sinds eind tachtiger jaren van de vorige eeuw met de noordwestpunt van Ameland verheeld en beweegt sindsdien langs het strand in oostelijke richting. Waarschijnlijk geholpen door zandsuppleties op de westpunt vormen

embryonale duintjes zich op het strand in het gebied tussen paal 4 en paal 11. Dit wordt afgewisseld met een groen strand en een ten noorden daarvan gelegen binnenbaai ter hoogte van paal 5,4 tot paal 7. Tevens komen kaal gestoven schelpenstrandjes voor.

Natura 2000 en strandbroeders

Strand broedende vogels die in het kader van Natura 2000 van belang zijn betreft Strandplevier, Dwergsterns en de Bontbekplevier. Deze broedvogels van onze kust hebben het erg moeilijk vanwege toegenomen menselijke activiteiten. De aantallen zijn inmiddels erg laag en het broedsucces is vaak ook onvoldoende. Veel recente informatie is terug te vinden op de websites van Vogelbescherming Nederland waarin verslag wordt gedaan over een speciaal aan de strandbroeders gewijd symposium in 2016.

Voor Natura 2000 dienen de drie soorten strandbroeders jaarlijks in kaart te worden gebracht waarbij tevens wordt gepoogd iets over het broedsucces vast te leggen. Tijdens een overleg op Ameland op 10-4-2017 is afgesproken dat het Natuurcentrum Ameland het strandgebied tussen paal 4 en 11 in de gaten gaat houden. Hier heeft in het verleden een enkele maal een bontbekplevier gebroed aan de duinvoet t.h.v paal 8,4. Het afgelopen decennium zijn hier geen nesten van strandbroeders meer aangetroffen maar gezien de ontwikkeling van het gebied is een betere inventarisatie in 2017 afgesproken.

Broedresultaten

In het gedeelte tussen paal 7 en paal 11 zijn ook lage embryonale duintjes aanwezig maar hier werd slechts 1 broedpaar scholekster aangetroffen (figuur 1).

Na half mei werden foeragerende en overvliegende noordse sterns en dwergsterns gezien boven het strand t.h.v paal 6. Toen ook werd een nieuwe broedplaats ontdekt van meerdere soorten strandbroeders. Op 18 mei waren er reeds nesten met eieren aanwezig van kluut, noordse stern en dwergstern. In de week erna ontwikkelde zich dat tot een broedkolonie van ruim 180 nesten. Tevens werd t.h.v. paal 5,6 een kleine kolonie van de stormmeeuw gevonden en nadat het broedseizoen voor de strandbroeders was afgelopen (lees mislukt) vond er een vestiging van een nieuwe kleine

kolonie van de lepelaar plaats op de noordrand van het groene strand. Ook de lepelaars waren niet succesvol maar dat is min of meer normaal bij een late vestiging van een nieuwe kleine kolonie.

Figuur 2. V.l.n.r. Dwergstern, Kluut en Noordse stern broedend

Op 6 en 7 juni was er sprake van een pittige zomerstorm. Met name op 6 juni was er sprake van harde wind met veel stuifzand op grondniveau die het broedende vogels ongetwijfeld lastig heeft gemaakt. Op 7 juni was er nog steeds sprake van veel stuifzand en af en toe regen waardoor sommige broedende vogels veranderden in 'zandpoppen'.

Op 7 juni steeg het water tot aan de kolonie maar er zijn geen of nauwelijks nesten aan de noordzijde weggespoeld.

De dwergsterns die aan de noordzijde in het losse zand hadden gebroed ($\pm$ 20 nesten) waren na 7 juni vrijwel verdwenen door het stuifzand maar tenminste 10 paar begon een vervolglegsel aan de westzijde van de kolonie (figuur 3). Ondanks de barre omstandigheden wisten veel paren toch gewoon de eieren uit te broeden en met name in dagen rond 20 juni kwamen veel nesten van noordse stern uit. Van de andere soorten is dat niet geobserveerd omdat de kolonie alleen aan de buitenkant bekeken is.

Helaas verdwenen de jongen reeds snel en waren ze na enkele dagen weer verdwenen. Nooit is predatie door grote meeuwen (zilvermeeuw, kleine mantelmeeuw) geobserveerd en wel is steeds gezien dat de noordse sterns zeer goed in staat waren een grote meeuw buiten het broedgebied te houden. Een enkele noordse stern was veelal in staat om een grote meeuw tot ver buiten het broedgebied 'weg te brengen'. Nooit is het voeren van de jongen met visjes gezien. Daarom bestaat de indruk dat voedselgebrek de oorzaak is van het mislukken van alle broedsels. In die zin dat wel de eieren uitkwamen maar dat er geen jongen groot zijn geworden. Dat geldt voor alle soorten. De

kluten hebben wel enkele jongen tot ongeveer een week oud gehad maar er zijn geen grotere jongen gezien. Kleine sterns als noordse stern, visdief en dwergstern hebben relatief rustiger water nodig dan de branding van de Noordzee.

Maar mogelijk hebben ze in het zeegebied direct ten noorden van de kolonie rustige omstandigheden met voldoende voedsel gevonden aan het begin van het broedseizoen. Hier landt een nieuwe zandbank aan en tussen het strand en de zandbank was met name tijdens laagwater een soort rustige lagune beschikbaar. Het kan zijn dat de voedselomstandigheden (kleine visjes) na half juni toen de jongen uitkwamen volstrekt onvoldoende was in dit gebied.

Het feit dat alle vogels ook snel na afloop van het broedseizoen vertrokken waren wijst in die richting.

Koorpraat

Ameland, een leuk vooruitzicht maar... hoe gaat het eigenlijk met het koor?

LDS “live and kicking”

Vanaf 10 juni zijn we weer live aan het zingen zodat we op 15 juli alweer zes repetities achter de rug hebben. Dat is fijn. Voorzitter Kees melde dat het bestuur heeft besloten om in de vakantie maanden juli en augustus gewoon verder te repeteren op de donderdagavond. Een inventarisatie onder de leden geeft aan dat er voldoende zangers aanwezig kunnen zijn.

Intussen hebben we gemerkt dat onze stemmen toch wel iets achteruit gegaan zijn. Vooral de lange adem en de extra hoge of lage noten worden moeilijk gehaald. Vandaar extra inzingoefeningen van Mieke en veel gebruik maken van Lax Vox. Dat is bubbelen en zingen door een slangetje dat in een waterfles steekt. In de ZOOM sessies is deze techniek veelvuldig besproken en voorgedaan.

Dat komt wel goed dus. Door de afgezwakte coronaregels zijn er na afloop van de repetitie weer mogelijkheden van een korte afterglow. Die gezelligheid is weer terug. Net als de charmante LDS-dames Ria en Fennie die de catering verzorgen. Bedankt dames!

De basis-corona-regels blijven nog wel even van kracht: afstand houden en ventilatie in de zaal. Handen schudden is er ook nog niet bij. Hopelijk zijn in september deze regels niet meer nodig. Het bestuur hoopt dat tegen die tijd alles weer normaal is.

Intussen worden de mogelijkheden bekeken voor optredens en werving van nieuwe leden.

Een leuk nieuwtje is dat de kleding van het koor wordt uitgebreid met een poloshirt en een Soft shell Regatta jack voorzien van ons logo, op 15 juli zijn deze door ons lid van de kledingcommissie Egbert gepresenteerd en hebben de gelegenheid gehad om te passen. Als we dan straks in Ameland aankomen zien we er allemaal spik en span uit

Open podium

Op een van de avonden wil het actiecomité onder de bezielende leiding van Jan van Bergen een “Open Podium” organiseren, dat gaat vast heel gezellig worden. Het verzoek is als je wilt optreden meld dat dan vooraf bij Jan v Bergen. Liedjes, gedichten, sketches, kwartetten, octetten, alles is mogelijk.

In de komende Amelander schenken we aandacht aan het officiële afscheid van onze Hans als voorzitter van het koor, ook de aanschaf van de nieuwe kleding komt onder de aandacht.

LDS weer **“live and kicking”** en dat is prettig om te constateren!

Het actiecomité

Egbert Hazekamp

Jan van Bergen

Clemens van Ewijk

Contact info: lds@doecle.nl

www.lakedistrictsound.nl

